

De opstart is voorzien op 1 september 2007. De eerste resultaten worden verwacht in 2008, de afronding in 2009-2010. Intussen plant de Koninklijke Bibliotheek de digitalisering van 30 nationale titels uit de periode 1830-1950, in het kader van het federale digitaliseringsprogramma. De bewaring en de ontsluiting van Belgische kranten overstijgt de individuele instellingen en vergt inspanningen en samenwerking op diverse niveaus: lokaal, regionaal en federaal. *Presse Papier* is daartoe een uitstekend bindmiddel.

Dat kranten waardevol cultureel erfgoed zijn, staat buiten kijf. Dat ze op korte termijn verloren dreigen te gaan ook. De technologie staat klaar. Dat toonden de concrete realisaties op deze studiedag aan. Ook juristen hebben geen bezwaar als er voldoende aandacht wordt besteed aan het auteursrecht en de privacywetgeving. Maar je krijgt maar één kans. Het papier is immers te broos om mee te experimenteren. Selectie, samenwerking en een goede projectaanpak zijn essentiële ingrediënten.

Digitale archivering van kranten en auteursrecht

Deze tekst is een samenvatting van de voordracht van Marie-Christine Janssens, hoofddocent KULeuven en KUBrussel (Centrum voor Intellectuele Rechten)

Samenvatting: Iris Steen

Auteursrecht (of copyright) is enorm gegroeid in toepassingsgebied. Databanken vallen traditioneel onder het auteursrecht maar kunnen zich nu ook beroepen op een eigen beschermingssysteem. Een website als *Geheugen van leper* is een databank; die databank zelf is een creatie en als zodanig beschermd. Twee vragen zijn daarbij van belang:

1. wat zijn de rechten op de databank (is er auteursrecht; is er het bijzondere databankenrecht)?
2. zijn de auteursrechten op gegevens in de databank geregeld (werd toestemming gevraagd)?

Om die te beantwoorden, is een korte toelichting bij het auteursrecht noodzakelijk.

Uitgangspunt: wat mag je als gebruiker doen met gegevens, bijvoorbeeld uit een databank, en wat zijn de rechten

van de auteurs (auteurs van een databank of van gegevens die in een databank zitten)?

Beginselen van auteursrecht

Auteursrecht is een immaterieel recht dat rust op bepaalde – originele – creaties. Het toepassingsgebied is groot en omvat onder meer schilderijen, designmeubels, boeken, computerprogramma's... Eigendom van een voorwerp geeft de bezitter nog geen immaterieel recht erop, bijvoorbeeld het recht om het te kopiëren; dat valt namelijk onder het auteursrecht. Een artikel of tekst mag niet zonder toestemming van de auteur gedrukt of gekopieerd worden. Naburige rechten komen bovenop auteursrechten. Deze komen toe aan uitvoerende kunstenaars, producenten van muziek en film en omroeporganisaties. Het gaat om de bescherming van een uitvoering of van de vastlegging van een lied of film op een cd of in een radioprogramma. Naburige rechten verstrijken na 50 jaar.

Geen ideeën, wel uitdrukkingwijzen

Het auteursrecht beschermt geen ideeën, wel *concrete, originele uitdrukkingwijzen*. Het idee van een krantendatabank is dus niet beschermd, wel de concrete vormgeving ervan in de mate dat die origineel is. De website *Geheugen van Leper* mag dus normaal niet zonder meer gekopieerd worden voor kranten uit een andere stad. Het is soms moeilijk uit te maken of iets een kopie (van de uitwerking) is of een eigen creatie (met loutere overname van een idee). Zoals gezegd kunnen enkel originele creaties de bescherming van het auteursrecht inroepen. Originaliteit heeft hier niets te maken met artistieke waarde; men moet enkel bewijzen dat er een intellectuele inspanning nodig was en dat het werk de stempel van een persoonlijkheid draagt. Concreet wil dat bijvoorbeeld zeggen dat er (niet evidente) keuzes gemaakt moeten zijn en dat het werk niet slechts het resultaat is van technische noodwendigheden. Uit de beslissingen van rechtbanken blijkt de beschermingsdrempel eerder laag te liggen en wordt vrij snel besloten dat een bepaalde creatie onder het auteursrecht valt.

Ook foto's zijn auteursrechtelijk beschermd, mogelijk op twee manieren: auteursrechtelijk beschermde creaties mag je niet zomaar fotograferen en de foto zelf kan eveneens onder het auteursrecht vallen.

Auteursrecht ontstaat altijd bij een natuurlijk persoon, niet bij een bedrijf of een instelling. Auteurs verkrijgen het auteursrecht zelfs automatisch, zonder dat daartoe enige formaliteit moet worden vervuld. Het is dus niet omdat er geen vermelding van copyright op een werk staat, dat het niet auteursrechtelijk beschermd is! Een auteur kan beslissen om zijn rechten aan iemand anders over te dragen maar dat moet steeds schriftelijk gebeuren en met inachtneming van de regels die de wet oplegt.

Auteursrechten gelden tot 70 jaar na het overlijden van de natuurlijke persoon die de rechten bezit. Een artikel van een journalist uit 1887, die in 1938 is overleden, valt dus nog steeds onder het auteursrecht. Journalisten werken of in dienstverband of freelance. In beide gevallen behouden ze het auteursrecht op hun artikelen, tenzij er een schriftelijke bevestiging is van overdracht van de auteursrechten.

Exploitatie- en morele rechten

Voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermde werken is toestemming nodig. Er is een onderscheid tussen exploitatierechten en morele rechten. *Morele rechten* zijn in principe niet overdraagbaar. Dat zijn:

- het vaderschapsrecht: het recht de naam van de auteur wel of niet te vermelden bij een werk;
- het openbaarmakingsrecht: de auteur moet toestemming geven om zijn werk bekend te maken;
- het integriteitsrecht: het recht zich te verzetten tegen elke wijziging van het werk.

Er wordt in de praktijk wel aanvaard dat een auteur afstand kan doen van bepaalde morele rechten, maar dat moet schriftelijk zijn vastgelegd en kan enkel betrekking hebben op een concreet werk (algemene clausules in contracten volstaan niet).

Exploitierechten kan een auteur vrij overdragen. Ze omvatten het reproductierecht en het mededelingsrecht. Reproducties hebben een heel ruime definitie en omvatten onder

andere handelingen als uitgeven in boekvorm, fotokopiëren, scannen, bewaren op een harde schijf, fotograferen, filmen, digitaliseren, microfilmen, omzetten van tiff in jpg. Het mededelingsrecht anderzijds, omvat uitvoeringen voor een publiek alsook andere vormen van mededeling met behulp van technische middelen (radio, tv, internet, dvd). Bij veel handelingen zal het gaan om een combinatie van reproductierecht (bijvoorbeeld een foto maken) en mededelingsrecht (de foto op het internet plaatsen). Er rust geen auteursrecht op akten van de overheid (zoals wetten en

rechtbankbeslissingen) en op werken en prestaties in het publieke domein (werken van auteurs die langer dan 70 jaar dood zijn).

Auteurs opsporen

Om toestemming te vragen, moet de auteur opgespoord worden. Veel auteurs hebben hun rechten overgedragen aan beheersvennootschappen als SABAM of SOFAM of aan een werkgever of exploitant (bijvoorbeeld een uitgever). Daar moet dan toestemming tot gebruik gevraagd worden. Is er geen overdracht, dan moet toestemming aan de auteur zelf gevraagd worden.

De gebruiker moet de nodige moeite doen de auteur te vinden. Dat is niet altijd eenvoudig. Bij anonieme werken of werken onder pseudoniem moet de uitgever aangesproken worden voor toestemming. Men mag er ook van uitgaan dat de naam, initialen of logo's die bij een werk worden vermeld, verwijzen naar de auteursrechthebbende (ook al is dat maar een vermoeden). Is het werkelijk onmogelijk om de auteurs te traceren, dan ontstaat een probleem. Het auteursrecht blijft hoe dan ook gelden, maar de gebruiker zou het (berekend) risico kunnen nemen om het werk te gebruiken met duidelijke vermelding dat hij de auteur niet kon opsporen en met het aanbod zich in de regel te stellen zodra een rechthebbende zich aanmeldt.

Als de auteur gevonden is of een opdracht krijgt, moet een gebruiker toestemming tot een bepaald gebruik verwerven. Dat gebeurt via een contract, waarvan de details wettelijk zijn vastgelegd. Een gebruiksrecht van de auteur zelf kan alleen schriftelijk verkregen worden. In een contract moet verder ook aangegeven worden op welke manier het werk

geëxploiteerd wordt (bijvoorbeeld drukken, digitaal), de duur van de rechten moet bepaald zijn en er moet een vergoeding bepaald worden (al is het maar één eurocent).

Geen toestemming

Er zijn wettelijke uitzonderingen voor bepaalde handelingen waarvoor geen toestemming moet worden gevraagd aan auteurs. Bij sommige gebruiken voor doeleinden van onderwijs en onderzoek bijvoorbeeld is geen toestemming nodig. Ook voor het maken van kopieën in de familiekring geldt een uitzondering (bijvoorbeeld afhalen van het internet of het opnemen van een tv-programma op dvd). Er zijn nog andere uitzonderingen, bijvoorbeeld voor actualiteitsverslaggeving en parodie, maar die zijn zeer beperkt. Er is ook een uitzondering voor het maken van reproducties ten behoeve van het patrimonium. Maar die geldt alleen voor materiaal dat tot het eigen patrimonium behoort. Het gaat bovendien alleen om bewaren, niet om ontsluiten en heeft dus geen betrekking op een databank als *Geheugen van Ieper*. Een andere uitzondering staat toe dat mededelingen worden gedaan van materiaal dat zich in bepaalde instellingen (musea, archieven, bibliotheken) bevindt op voorwaarde dat het via vaste terminals (pc's) in de betrokken instelling gebeurt en de informatie enkel voor privéstudie of -onderzoek wordt gebruikt.

Conclusie: de structuur van de databank kan beschermd worden via het auteursrecht indien ze origineel is; de werken die in de databank opgenomen zijn, vallen vaak onder het auteursrecht. Daarnaast kan de databank genieten van een bijkomende bescherming als ze het resultaat is van een substantiële investering maar dat betreft een zeer gespecialiseerde materie.

